

ADABAKIAK

Aita Villasante'ri, gutun-gisa.—Nik baiño obeki dakizunez, ederki inprimatua izan zen leen aldian Axular'en *Guero*. Utsik gutxi du eta dudazko pasarterik ere ez ugari.

Cruces direlako filologoarentzat zail eta buru-nekagarri izan oi diren itz edo esaera orietatik baldin badu, *equidin* aipatzen duen lekua da, noski, leen gurutzea. Alda dezadan onera, ongi baiño obeki eza-gutzen baldin baduzu ere, Axular'ek 372'gn. orrialdean diona, goi xamarretik arturik.

“Bada [amorantearekin] etsaitu gabe, eta gaitzera ethorri gabe, onez onetara apartatcea ere, gaitz içanen da, eta perilos. Ceren lehen trebatuac içan, eroriac içan: lehen beçala elccarrequin egoiten, ibiltcen, minçatcen: occasinoac ere lehen beçala, edo maiz ago presentatcen, eta guerthatcen: gogoia vrri, aldatcen errax: *eta emazteac ere behin guerthatuz guero, ez falta equidin*. Bada eguiteco, bada certain pensa. Badirudi hobe liçatequeyela, gaitz eraric, eta hasserreturic, partitcea, eta elccar vtztea.”

Ni, beintzat, zalantzan egona nauzu luzaroan, *equidin* ori (*ekidin* oraingo idazkeran, *k*-rekin, ez *kh*-rekin) zuzena ote zen ala utsen batek sortua. Orain, Jainkoari eskerrak, uxatua ikusten dut zalantza ori eta *ekidin*-en jatortasuna oiñarri sendoen gainean finkatua, beste idazle lapurtar zaar baten bitartez.

Idazle ori C. Harizmendi dugu, bere *Ama Virginaren hirur officioac* deritzan liburuan (1660). Adibide ori *Cer lux equin duçun Iaincoaren contra* buruan daraman zatian agertzen da, 192-gn. orrialdean. Vinson'en argitaraldi berriaz baliatuko naiz (*L'Office de la Vierge Marie en basque labourdin par C. Harizmendi*, 1901, 123-gn. orrialdea):

“Dudatu fedeco pontuz, edo huxic equin. Ez corregitu, bai trufatu nihoren abisuez... Etcin oherat conciencia vngui examinatu gabe. *Ez*

ençun meça, eta bai ekidin errazqui. Egotu Eliçan solasen edo piztu occasinoric...”

* * *

Orrenbestez, eta *ekidin*-en jatortasunaz gaifera, eldu gera bi punturen ezaguerara. Aurrenik, nabari da *ekidin* aditz-izena dela (partizipioa, zeatzago izendatu bear badugu): Axular'en testuan, beraz, *falta* izena da ('utsa, errua, obena', *faute*, S. Pouvreau'k frantsesez itzultzen duenez). Adiera ori du, ain zuzen ere, Axular'ek darabilen anitz lekutan, Aita Villasante'k berak erakutsi digun bezala: 3, 8, 17, 19, 20, 108-gn. orrialdeetan eta beste askotan.

Bigarrenez, aditz iragankorra dugu, iñolaz ere. Axular'en esaldian argi eta garbi adierazten digu ori *emasteak* itzak, bere egille-atzizkiari eskerrak. Harizmendi'renean ere berdintsu, ain argiro ezpada ere. Onetan, *meça, casus iners* edo pairatzaille delakoan, bi aditzei dagokie, naiz bein bakarrik aipatua izan: *Es meça ençun, eta bai (meça) ekidin errazqui.* Orrelaxe irakurtzen da, esate baterako, liburu orren 196'gn. orrialdean (Vinson'en 100'gnean.): *Es aitortu ceure culpa, bai desencusatu* (berriz ere *ceure culpa*, alegia).

Kontu larriagoa da pasarte oriek itzultzea. Ene ustez, eta gutxi gora beera, 'evitar, rehuir' edo antzeko zerbait adierazten duela dirudi *ekidin*-ek. Oberik agertzen ezten bitartean, bada, onelaxe itzuliko nituzke: "No oír misa, y sí rehuir la fácilmente" (Harizmendi); "y tampoco la mujer, una vez que se ha presentado (la ocasión), evita la falta."

Azalez, formaz, *ekidin* orrek badu arako euskera zaarrean maiz agertzen den *-kidi-* aditz laguntzaillearen eitea: *Mundu oro estaquidic hura veçayn valia* (Detxepare), *ezlaquidigu deus probetcha* (Leizarraga), etc. Azalez soil-soillik, ordea, ezpaita ageri biok zentzuz berdintzeko biderik.

Gaizki esanak barka bitza, arren, begi zorrotzagoaren jabe denak. Badut aditzea baduela onezaz esankizunik, aspaldi ezkerogaifera, Aita Justo Mokoroa'k. Onen eta beste edozeiñen iritzia gogoz entzungo nuke gai onetan.

* * *

Txerribustan'go erreka errotaria.—Egun on, irakurle biotzeko, eta berri on.

Entzun dituzunek eztakit onik egin dizuten, ezpaitut garbiro ikusten zure lerroetan poztu ala goibeldu zaituzten. Berri oriek, gaifera irakurleek ere gaiaz jabe ditezen, G. Larrañaga'k *Aránzazu* aldizkari

ederrean (122'gn. zenbakia, aurtengo Abuztukoa) argitara duen idazlan batean ikusi dituzu: "El euskera y el dravidico (Sugerencias de un artículo)" deritzanean. Larrañaga jaunak beste artikulu batera garamatzi, Aita Salvatore Barandiaran euskaltzale gartsuak *Arbor*-en aurtengo Martxoan azaldu duenera, eta Aita Barandiaran'enak, berriz, Lahovary jaunaren iker-lanetara: "las investigaciones llevadas a cabo por el eminente lingüista profesor Lahovary sobre el tema enigmático y siempre sugestivo de los orígenes de la lengua vasca", Larrañaga jaunaren esana itzez-itzez aldatzeko.

Iker-lan orien ondorea, dirudienez, auxe da, edo onelako zerbait beintzat: gure izkuntzak baduela aidetasun berezi bat egoaldeko India'n (brahuidelakoa izan ezik) eta Ceilan'en zati batean bizi diren izkuntza dravidikoekin. Orrenbestez, beraz, euskera zaarraren jatorri eta iturburuarekiko auzi aspergarria erabakia legoke. Zenbait poztu egingo da, argia azkenik sortu delako, eta sortaldetik datorren argia, berriz ere; beste zenbait, ordea, goibeldu, euskerak antziñako "ugar-tetasuna" galdu duelako. Beste batzuei, bukatzeko, berdin edo berdintsu izango zaie.

Eztakit, berriro ere esango dut, zeifetarikoa zaitudan, baiña nola nai ere etzenduke aurrerantzean zalantzan gelditu nai. Iritzi-billa zatokit aurkitze edo atzemate berri onezaz, nereak zerbait balio duelako ustean. Eskerrik asko zure siñeste onagatik.

Maiz aski esan izan didate baitezpadako erantzunak izaten direla nereak, eztudala ifioiz "bai, bai" edo "ez, ez" erantzuten, kristau zintzoaren antzera. Oraingoan beintzat eztuzo orrelakorik izango, zenbait puntu zorrotzetan laburtzera noan ezkerere esatekoa:

1.º Lahovary jauna gizon asko-jakiña da, baiña ez, besterik badiote ere, irakaslea ezta izkuntzalaria ere. Eztago or lotsaizunik, munduan barrena jantzirik naiz larrugorrian dabiltzan gizon-emakumerik geienak eztiren ezkerere ez bata ta ez bestea. Ezta irakaslea, ezpaitu ifion irakasten, bizibide oberik baduelako noski. Eta ezta izkuntzalaria linguistikan, beste edozein gaietan bezala, ikasia izateko egin bear den lan aspergarria egin nai izan eztuelako. Geienez ere, esan diteke linguistika dela bere txolarte ugarietan gogoko izan duen *hobby* edo "denbora-paxako" jostaketa kuttuna.

2.º Lahovary jaunak eztu euskera ezagutzen. Eztut esan nai ezta-kiela euskeraz mintzatzen, idazten naiz irakurtzen; ez. Besterik esan nai dut: eztakizkiela gure izkuntzarekiko oifarrizko jakinbearrak ere, konparatista bati bere lanerako dagozkionez ari naiz, edozein linguistak denbora gutxiren buruan menderatuko lituzkeanak. Geiegizko baderitza norbaitek esan dudanari, irakur beza astiro Lahovary jaunak gure artean, *Boletín de la Real Sociedad Vascongada de los Amigos*

del País 14 (1958), 227-257 (eta leenago, *II* (1955), 249 eta urren-
goak), argitara zuen artikulua.

3.º Nik eztakit deus izkuntza dravidikoez, espezialista eztirenen-
tzat esku-liburu ezagunetan edo bestelako idaz-lanetan irakur dite-
keana baizik. Ezin dezaket, bada, esan eztuela Lahovary jaunak iz-
kuntza orien berri andirik. Alaz ere, aitortu bear dut juzku txar ori
gogoan erabilia dudala, zerbait ezagutzen ditudan izkuntzak nola elba-
rritzen dituen ikusi ondoren.

4.º Bi naiz geiago izkuntzaren elkarrekiko aaidetasuna egizta-
tzeko eta finkatzeko badira jokabide jakiñak. Enaiz emen gai astun
orretan sartuko, luzaz mintzatua bainaiz arestian liburuxka batean:
beste asko ere, jakiña, mintzatuak dira auzi orrezaz, ni baiño leen eta
obeto. Emen dijoakiguna auxe da soil-soillik: Lahovary jauna ezta-
billela bide ezagun orietatik, berak gogoak eman-ala autatzen dituen
bide eroso eta erraxago batzuetatik baizik eta bide oriek, gaiñera,
linguista guztien edo geienen ustez, eztutela denbora alferrik galtzea
beste atarramenturik.

Ene iritziz, bada, eta barka bizait Aita Barandiaran'ek, bagaudezke
lasai leengo lo ederrean, Lahovary'ren lanak gora-beera. Gure izkun-
tza eta dravidikoa aaide direnik eztut nik ukatuko; aaidetasun ori
probatua dagoenik, bai. Orain arte sortu diren metoduek badituzte
beren muga jakiñak, mear xamarrek gaiñera: asma bitzate obeak eta
indartsuagoak Lahovary jaunak eta bere "diadokhoek". Orrenbeste-
tarako gauza badira, noski.

Baiña, esango didazu agian, ez ote dute beñiere jendearen ustez
jakintsu zirenek asmaketa andirik baztertu eta arbuaiatu? Ez ote dute
ifioiz buru argiagoko gizonik erotzat jo? Bai, dudarik gabe; eztago
beste erantzunik. Orrelako egiazko asmatzaille gutxietsien ondoan,
ordea, zenbat eztabiltza gure artean bere zoroak bizi dituen oriet-
koak: *pi*-ren balio zeatza arkitu dutenak, geldituko ezten mugimen-
tuaren billa dabiltzanak eta beste ainbeste, "Dios es el Trinotripodio
perfecto" asmatu zuen ura aaztu gabe.

Au dela-ta, Arrese-Beitia'ren bertsoak datozkit gogora, zuzen
edo oker:

Itxi daiguzan erdaldunentzat
Erdaldun diran kontuak.

Otxandio'ko semea etzen, noski, dravidikoaz ari; nik ere eztut
emen erdaldunekin auzirik. Gure aldera aldatu nai nituzke orratik
bertsook, neurria lasaixeago artzea zillegi bazait:

Itxi daiguzan linguistentzat
Linguisten diran kontuak.

L. M.

Garitaonaindiako Balbino durangarra.—On Jose Etxeandia abade euskaltzaleak argitaratzen daben *Tavira* aldizkarian, Durangoko Garitaonaindiaren bizitza labur bat idatzi dau On Juan Olazaran idazle ezagunak. Atsegiñez irakurri dogu lan ori, eta gauza egokia izango litzake orrelako lan batzuk egingo baleukez Durangoko euskal idazliei buruz. Aipatu dodan lan jakingarririk artuta, ona emen Garitaonaindiaren bizitza ta euskal-lanen barri batzuk, labur-labur.

On Balbino Garitaonaindia'ko eta Albizu, Durangoko semea zan, Kurutzia gako kalean jaoia (34'garren atean): 1857'ko Martiaren 31'n. Durangoko Jesuiten ikastetxean, eta gero Gasteizeko Seminarioan egin ebazan ikasteak. 1881'garren urtean egin zan abade. Arabako erritxo batean egon zan lenengo, eta Durangoko gaixotetxean gero kapellau, 1894'gn. urterarte. Urte onetan Santa Anako parroku izendatu eben, On Frantzisko Bernaola euskaltzale aundiaren urrengó.

Aita Arana Josulagundikoa eta Damaso Bernaola euskalarien lagun aundia izan zan Durangon. Elizan kantetako olerki ta kantu politik idatzi ebazan: *Erdu Jesus Zerutik Belengo Urira, Mendiyan bera datoz artzañak saltoka, Ez, ez, ez, ez, dirautso Amak, Soñu ederrak dantzudaz*; batez be oso ezagutua dan *Mesias sarritan agertu zana*.

Arzadunen Dotriña be argitaratu eban 1900'garren urtean (Roberto Soloagaren moldiztegian). 1908'an, beste liburu bat: *Vademecum Erdu neugaz (Sacramentu Santuac emon ta ondo ilten gueixuari lagunduteco escu-liburua)*.

1916'ko Abuztuaren 10'ean il zan, 59 urtegaz.

Abade ona izan zan. Bere eleiza-zalea. Eleizkizun ederrak egiten ebazan, bere Santa Anako Parrokian. Baita musikua eta euskal olerkari be izen dogu. Ondo mezeriduta daukala arrixko orroigarri bat, difiosku Olazaranek. Bai orixe. Bere izena Durangotarren biotzetan gorde dedin, Santa Anako eleizearen arkupietan, edo Kurutzia gako jaiotetxean ipiñi bear leitzake arrizko orroigarri bat. Ori gutxienez.

N. A. G.

Eibartar bati.—Adiskide, arritzekoa da Eibartar jator batzentzat, baño EGAN'en oker bota dezu tiroa, alegia kale atera zaizula. Erlijioso usaieko aldizkariak bakarrik ditugula zuk uste, baño bada Euskal-errian beste zenbait, zuk ezagutzen ez dituzunak iñola ere: OLERTI, EGAN, EUSKERA, EUZKO GOGOIA, GOIZ ARGI, UMEEN DEYA, LUZAIDE, ta abar: mugaz beste aldetik berriz, GAZTE, HERRIA, GURE HERRIA, ta abar: erlijio kutsurik ez dutenak denak, izenean beñepein. Ta zuk diozunez, orain, AUSPOA omen datorkigu atzetik. Baño, adiskide, gauza negargarri

bat adierazi bearrean nauzu. Alegia, auspoa ondo datorrela sukaldean, baño aurretik egurra nai litzakeala sua egiteko. Ta orixe gertatzen zaie gure Tolosako euskaldun jatorrai ere. AUSPOA atera nai luteke len-bait-len, baño ortarako aurretik egurra bear, dirua noski. Seireun sozio bear omen dituzte ta or dabilta Euskal-erri osoan osatu ezifiki. Lareuntsu bat omen dituzte jasoak. Aspaldiko ajea degu auxe euskaldunok: kultura-gaietan idorra dala gure erria. Auzorik kaxkarrenetan ditugu PEÑA edo Klub, diralako oyek: *Peña Bahamotnes*, *Peña Loroño* ta olakoak. ¿Noiz asiko ote gera euskaldunak, *Peña Orixe*, *Peña Lizardi* ta ortarakoak sortzen gure errietan? Gauza zerbait “ekilibratzeko”, beenik, nai litzake gure errietan olakotxe zertxo-bait ere.

EUSKALTZALE BAT.

ALA, NAIZ, EDO.—Itzoi eliztilariak *batzalle beresle* (coniunctio disiunctiva) izena ezarten dautsoe, eta euskal idazleen lanak irakurri-ala dakustanez, euskerazko itzok ondo ta utsik egiteke darabillezanak gitxi be gitxi diranazkero, itzotatik zein noz erabili bear dan edonok yakin dagian arau batzuk emen emotea otu yat. Egia esateko, euskal elizti arlo au euskeraz ama euskaldunen altzoan ikasi eztauenarentzako zailenatariko yatzu izan be.

Euskal elizti gitxi irakurria nozue eta eztaikit gure eliztilariak arlo au yorratu dabenez. Nire euskerea etxean ikasia da, ez eliztietan.

Latera edo Latin izkuntzan gure ALA'ren egikizunerako AN itza darabile, NAIZ'enerako, VEL aurreratia, naiz VE atzeratia; eta EDO'ren egikizunerako, AUT.

Lateraz ondo dakienak errezago yabetuko dira, gure iru itzotatik zein noz erabili bear dan; oar zadiz orraitifio, irakurle, euskeraz euskal idazle guztiak yator idazten eztaben legetxe, lateraz idazten dabenez guztiak be eztabela ondo ta zeatz eta yator idazten. Latera idazle yatorrakana yo bear dogu latera idazkera yatorrik ikusteko ta ikasteko.

Baita oar zadiz, gure AXULAR'ek eztarabilela NAIZ bein be; eztaikit ak zegaitik eztarabilen. Ez ete darabile eguzki aldeko gure anaiak itz ori besteok darabilgun egikizunerako?

Goazan orain arauetara.

ALA.—Itz au erabili bear dozu *ezpairik*, *zalantzarik* dozunean; baita itantzen dozunean be; izan be, zalantzan, ezpaian ezpa'zengoz, etzenduke itanduko.

Esaterako: “eztaikit an aitz-ganean abarotan dagona asto ala beor dan”
“asto ala beor ete da an aitz-ganean abarotan dagona?”

ALA egikizun orrez bestetan eztogu erabili bear, euskaldun yatorrak orretarakoxe bakarrik erabilten dabe-ta. Orretarakoxe ta orretarakoxe bakarrik erabilten dabe Latera idazleak be euren AN.

* * *

NAIZ.—Itz au NAI itzetik dator, Latera'ko VEL eta VE be VELLE'tik-datozanez; au dala-ta, naiak, naimenak, autapenak oraindik lekurik daben esakeretan erabili bear dogu itz au, eta olantxe erabilten dabe edo erabili eben oraingo euskaldunak baño yatorrago itz egiten eben gure aurrekoak.

Noz eta non dau naiak egitekorik? Yazo *dateken*, *leiteken*, eta *edikenean*, ez bestetan; yazo *ba'da*, *yazoten ba'daragoio*, *naiz yazoko ba'da*, edo yazota dago ta aldazina da, edo yazoten *ba'daragoio*, *naiz yazoko ba'da*, erabagia arturik dago ta naimenak eztau or bere eskua sartzerik.

Esaterako: "Aita naiz semea etorri dateke".

"Aita naiz semea etorri ledike".

"Aita naiz semea etorri edikean (eitekean)".

"Aita naiz semea betor".

"Aita naiz semea, naiz biak letorkez". eta abar.

Baña ezin esan: "Aita naiz semea etorri zan".

"Aita naiz semea etorri da".

"Aita naiz semea dator".

"Aita naiz semea etorriko da".

Zegaitik ez? Yazokunok edo yazoak, edo erabagiak diralako, autakizun eztiralako.

Asko dira NAIZ'en ordez NAI darabilenak euskaldun yatorren artean be. Zein obeto? Eztakit ba, baño ni neu NAIZ'en alderago nago.

* * *

EDO.—Noz erabilteko itz au? Argi dago arazo au, ezer egotekotan: ez ALA, ez NAIZ erabili bear eztanean erabili bear da EDO.

Irurotatik berez-indarririk gitxien dauena EDO da.

Arauok aurrean eta gogotan doguzala, errez ikusiko dogu urrengo esakerak, an-or-emenka gure aldizkarietan idoroak, oker idatzita dagozala:

1) "Gure kondaira-une au illunabar edo egunsenti den guk erabaki genezake". Agiri agirian *edo* ori berenean bagarik, *ala'renean* dago,

orretarako baimen bagarik. Eta uts ori egin dauena ezta edozetariko idazle, onenatariko baño.

2) "Lurrean euri-mirailik edo kale-zikinkeriarik ez dut ikusten". Esakera onek edozein euskaldun yatorrentzat esan gura dauena auxe da: Lurrean euri-mirailik, naiz bardintsu dana, kale-zikinkeriarik ez dut ikusten. Izan be, olango esakeretan *edo*'ren bitartez berezten diran itzak otsez bi, baña esanguraz bat dirala iragarten dau euskaldun yatorrak, eta nik eztot uste esakera ori idatzi dauenak olangorik esan gura izan dauenik, NAIZ bear zan or.

3) "Demokraziak sortu du edo lezake mistika bat". Esakera auxe euskal usain gitxiko dogu; bestelan legoke onetara: Demokraziak sortu dau naiz sortu lezake mistikarik.

4) "Gizartean bere ideiak zabaldu ta ezarri nai ez dituen gizonttoa, itxasertzeko zaborreriaren antzera, beronek erabiliko dau altzoan ara ta ona. Morroi edo errege". Esakera au okertzat etsi baño len eta nigan iñontzako gogo txarrik eztagola iragarteko, aurreztik esan bear dot esakera au bitara artu leitekela: 1) gizadiak olango gizona, morroi naiz errege dalarik, ara-onaka erabiliko dau. Au esan gura ba'dau idazleak, esakera orretan EDO'ren ordez NAIZ bear litzake. 2) Gizartean bere ideiak zabaldu ta ezarri dagizan gizona errege izango da; zabaldu ta ezarri eztagizan gizontxo, oster, morroi. Eztago besterik izaterik. Errege edo morroi. Au ba'da idazleak esan gura izan dauena, ondo idatzita dago *edo* aldetik bere esakerea.

5) "Gizadi erdia komunismopetik gorde edo askatu nai ba'dugu *elite*-gazteari elburu zoragarri bat zor zaio".

Esakera au oker be oker dago, bai *edo*'ren aldetik, bai ostean be. Onetara legoke askoz be euskera yatorragoz: "Gizadi erdia komunismopetik gorde naiz askatu nai ba'dugu, gazte-*elite*ari elburu zoragarriren bat zor zaio". Gorde edo askatu esanaz naiz idatziaz *gorde*'k eta *askatu*'k zer bat esan gura dabela iragarten da eta ezkagoz orretan, bat bagarik zer bi dira-ta.

Or, bai aldizkarietan eta bai idaztietan, agiri diran gai oneri dagozkozan esakera oker guztiak emen imini ta aztertu bear ba'neuz, nire bizian be eneunke amaituko nire arloa. Bego, ba.

* * *

GIZON ONENA, ALA GIZONIK ONENA?—Zerbaitetik geien naiz gitxien esan gura dauen izen-lagunaren aurrean doan izenari *-ik* atzizkia ezarri bear dautso, euskera barririk asmau gura ezpa'dau, eta beti ezarri be gero. Ez bein bai eta bein ez. Orrazkero, "Gizon onena" ta olangorik ezta idatzi bear, "gizonik onena" baño.

Gizonok, gitxi-asko, susmakor gara-ta, ba-leiteke norbaitek ni onetan oker nagolaren susmorik izatea. Ez ba, enago onetan oker, itandu ezpabe euskera yatorrez itz egiten daben euskaldunei, itandu, idazle zarzale ba'zara, gure Axular'eri be.

* * *

BAT.—Beste okerrik be ba-dogu gure euskal-idazleen artean, eta zori oneko BAT dogu ainbat eta ainbat idazlek oker eta sarritan darbillena. Idazle batzun idazlanak iguin emoten dabe BAT au bear eztala erabilten dabelako. Gure auzoko izkuntzak dira oker onen errudun; gure auzoko izkuntzen otseinegi, bendekoegi dira euskal-idazle asko ta asko. Euskera yatorrez BAT zenbatzeko itza da, ez ingelandarrak “indefinite article” deitzen dabenaren ordezeko. Orregaitik BAT bear bearreko danean eta besterik ezinean bakarrrik erabili bear dogu, euskaldun yatorrai yarra. BAT au eguzki aldeko euskal-gunen artean agiri da geien; auzoko izkuntzak onetan aik gu baño lenago benderatu dauz, zori txarrez.

Esakera oker batzuk:

1) “Presupuesto bat izaten du urtero Diputazioak bere Principe de Vianarentzat”. Onetara litzake esakera au euskera yatorragozko: “Presupuestoa izaten du urtero Diputazioak...”, naiz “Presupuestorik izaten du...”.

2) “Agerre jaunaren itzaurrea eta euskal-ipuin sorta batekin”. Obeto legoke onan: “Agerre jaunaren... euskal-ipuin sortakin”.

3) “Orixe da gaurkoz nere ustez goi-maillako aldizkari baten eredia”. Erdal-usaina darion esakera au askoz be obeto legoke onan: “Orixe da... aldizkariren eredia”.

Esakerok idatzi dauzan idazlea, utsok alde, idazle bikain eta gozo yatzu, baña onango utsik egingo ezpa'leu askozaz be bikainago ta gozoago litzake.

4) “Eta ez da izugarrikeri bat nik orain eskatzen dautzutana”.

Erdal-kiratsa dogu emen be, eta surrak itxiazoterañokoa izan be. Esakera au ez ete legoke askoz be euskerazago onan? “Eta ez da izugarrikeririk nik orain eskatzen dautzutana”.

5) “Eztugu beraz ukatuko eskuarazko zinema bat, oraikotz, nekez sortarazten ahal dela”. Au be sunda txarreko esakerea dogu. Askoz euskerazkoago litzake onan: “Eztugu beraz ukatuko eskuarazko zinemarik, oraikotz...”

* * *

AITAZ BESTERIK EZTA ETORRI—Aita etorri da, baña besterik ez.
AITAZ BESTEAK ETORRI DIRA—Aita ezta etorri, besteak bai.

Esakerok eta onein antzekorik sarritan entzungo dozuz euskaldun yatorren agotik eta Axular'en idaztian be onangoxe esakerak idoroko dozuz, arduraz irakurri ba'dagizu, baña, zori txarrez, oraingo idazlerik geienak goiko esakerok onan idazten dabez:

Aita besterik ezta etorri
Aita ez, besteak etorri dira.

Ikusi or nonbaiten irakurritako esakera oker au:
“Eriotzera irixteko bide berri bat agertu besterik ez degula egin norbaitek esan du”. Esakera au ondo merro ta mengel yaio da, eta luzaro biziterik onango umeri inok ezin opa: edozein euskaldun yatorrek onetaratsu idatziko leuke: “Eriotzera irixteko bide berririk ediren edo idoroaz besterik ez dugula egin norbaitek esan du”.

Anitzek darabille Axular aren mordollokeriren bat edo beste euren alde ekarteko, baña aren pitxiak baztatu ta or izten dabez, zaborra naiz sats bailiran, eta ori okerreko bidea artzea da.

Amen Axular'en pitxietarik bat: “Bere senarraz bertzerekin egitekorik izan etzuen emazte baten garnuaz eta ur-isuriaz garbitu bear zituela bere begiak”—Bere senarrakin bai, bertzerekin ez.

Amen aren pitxietatik gure arira datorren beste bat be: “Bere senarraz bertzerik ere dastatu baitzuen”—Bere senarre dastatu baitzuen, eta bai bertzerik ere.

Eutsi, irakurle, beste bat be: “Bere senarraz bertzerekin izan zela faltsoki akusaturik”—Bere senarrakin ez, bertzerekin izan zela faltsoki akusaturik.

Eta, azkenez, auxe be: “Hartzaz bertze guztiek enplegatzen baitute bere denbora”—Hark ez, baña bai bertze guztiek enplegatzen baitute bere denbora.

Gagokiezan esakera biok nik neure etxean eta auzoan ikasi nebazan nire umearoan eta bestera idatzita ikusteak artegatu ta mindu egiten izan nau beti. Orretan nengoalarik, Axular zarrak gai onetaz zer difioan ikusi bear dodala otu yatan. Nire poza etzan izan txikia Axular nire alde degola ikusi nebanean.

* * *

Gaurkoz euskal-elizti gairik asko arakatu ta aztertu dogu. Urren-goan geiago orretarako astirik eta osasunik ba'dogu. Euskal idazleok dakiguntxoalkarri irakatsi-bearrean gagoz, eta egiteko au alkar mindu bagarik egin bear dogu gure euskerearen onerako, ez geure burua erakuste-arren. Astirik eztogu galdu bear alkarri arrika, euskerea len baño len gorengo tontorreraño eragiten aleginak eta lerrenak egin baño. Dakianak eztakianari biotzik onenez eta maitasunez irakatsi dagiola. Au da beintzat nire asmoa lerrook idazten daragoio-danean. Agur, irakurle, urrengorarte, Yaungoikoa lagun.

LARRAKOETXEA'TAR BEDITA.

Salta'tik 1961/XII/30'gnean.

L. M.-ri. "Adabakietan" (EGAN 1962, 298-299'gn. orrialdeetan) diñozun *yupua* ez, baña *sospua* (edo *sozpua*) bai esan daroagu guk geure errian: *etxeke sozpua, orrek eztauko sozpurik*, eta abar.

AURRE-APRAIZ.

Goierriar bat.—Orain 139 urte, onela zion Juan Inazio Iztueta'k itzez-itzez, bere *Gipuzkoa'ko dantza gogoangarrien Condaira'n*, bederatzi puntukoan antzeko bertso batzuei buruz:

"Orain ogeita lau urte, San Sebastian egunarekin eraman zuten Fernando Amezketarra Azpeiti'ra, erri bereko batekin itz neurtuetan jokatzera; etzitzaion agertu kontra aritzallerik plazara. Egia da, bera zegoen ostatuko atarira joan zitzaiozkala gabaz, desgaraiean deadarrez ta auparaka; baña ezaguturik Fernando'k aien asmo txarrak beraren onerakoak etziradela, utzi izan zien gau artan kantatu gabe, eta bida-ramunean ikusi zuenean karrikan igarotzen bere kontrario ustekoa, bota zion aurkez-aurke, beste anitzen artean, itz neurtu au:

Lagunak arturikan
Guzizko tirrian
Nere billa enbillen
Bart i gau-erdian,
Erronkak botatuaz

Prestuezkerian
Ez dik ongi ematen
Nork bere errian;
Egunazko argian
Euskara garbian
Jokatu nai nian;
Bañan ez nauk ipiñi
Iñon premian.

Zazpi (?) ots ideko edo konsonante berdiñakiko, edo amairu puntuko itz-neurtu mota oek kantatzea, *usuan* jarririk dago Gipuzkoa'ko itz-neurtulari *bikañen* artean."

